

H. NÉMETH ISTVÁN

Tóth Gergely: Lackner
Kristófnak, mindkét jog
doktorának rövid
önéletrajza / Vitae Christophori
Lackhner I. U. D. Hominis,
brevis consignatio.
Sopron, 2008. 220 p.

A Magyar Királyság történetében igen ritkának tekinthetjük az olyan önéletráásokat, amelyek városi polgár által íródtak. Ez ilyen lelet értéke különösen akkor kiemelkedő, ha az olyan személyiségé mint Lackner Kristóf/Christoph Lackner soproni polgármesteré. Lackner egyike volt azon keveseknek, akiket a kora újkori magyarországi polgári értelmiség képviselői közé számíthatunk. E szűk értelmiségi körből is csak nagyon kevesen vállalkoztak arra, hogy az állam vagy a városi *respublica* működéséről államelméleti műveket tegyenek közzé. A 16. század elején Valentin Eck egykori bártfai polgár neve ismert *De reipublicae administratione dialogus* című, 1523-ban megjelent műve kapcsán. A 16-17. század fordulójának kassai bíróját, Lackner tulajdonképpeni kortársát, Bocatius/Bock Jánost *Regentenspiegel* c. elveszett munkája, majd Johann Weber eperjesi orvost és bírót *Janus bifrons, seu speculum physico-politicum, das ist natürlicher Regenten-Spiegel, Lectio principum...* és *Wappen der Stadt Epperies* című kötetei a 17. század utolsó harmadának államelméleti írói közé sorolják. Lackner is e csekély számú közíró közé tartozott. Legismertebb művét, a *Coronae Hungariae emblematica descriptio*-t (1613) e műfajba szokás sorolni, de a korona-motívum inkább másik kedvelt érdeklődési körét, az emblematika tudományát szolgálta, és nem államelméleti elképzeléseit tükrözi. Lackner *Cura Regia seu Consultatio de paterna amore* című, Kassán kinyomtatott munkája már inkább ebbe a témakörbe tartozik, de még inkább ide sorolhatjuk kéziratban maradt és lappangó munkáját, amelyben (címéből következően) a város közigazgatását, és kormányzásának módját mutatja be. Lackner tehát nem csupán mint Sopron több évig tanácsosi, bírói, és polgármesteri tisztelet viselő vezetője, hanem mint a korai polgári értelmiségi kör tevékeny tagja és a kora újkori Magyar Királyság művelődéstörténetének kiemelkedő képviselője kellene hogy ismert legyen. Az ismertség azonban jórészt egykori szülővárosára, Sopronra korlátozódik, mivel munkássága sem az ország köztörténetében, sem művelődéstörténetében nem kapta meg az öt megillető helyet. Igaz, így járt a többi polgári körből származó és publikáló értelmiségi is, hiszen Bocatiuson kívül egyik szerző sem került az országos érdeklődés középpontjába. Gyanítjuk, Bocatius is így járt volna, ha

kassai bíróként, Bocskai értelmiségi támogatójaként nem vett volna részt a nevezetes rákosmezei találkozón, és a fejedelem követeként nem került volna hosszú évekre börtönbe. Közéleti, a politikatörténetben betöltött szerepe irányította tehát személyére és műveire a figyelmet.

Lackner Kristóf életútja a magyar történetírás és irodalomtörténet számára mindenesetre nem ismeretlen. Kovács József László két kiadást is megért életrajzi monográfiája mellett az elmúlt évtizedekben Grüll Tibor elsősorban az irodalomtörténet és az egyháztörténet, Dominkovits Péter pedig társadalomtörténet szemszögéből mutatott be új oldalakat a tudós polgármester életéből és a helyi társadalomban elfoglalt helyéről. Azt mondhatjuk, hogy Lackner irodalomtörténeti szempontú vizsgálata viszonylag jól kutatott, bár azok a művei, amelyek az általa oly kedvelt szimbolika tudományát tárgyalják, még mindig nem kerültek megfelelő vizsgálat alá. Jóllehet a hivatalviselő polgár életútjáról, életének fő állomásairól a kutatás eddigi eredményeinek köszönhetően viszonylag biztos információk állnak rendelkezésre, a polgármester várospolitikai tevékenységének feltárása mind a mai napig várat magára. Az általa hátrahagyott javak jegyzékének kiadásakor pedig Dominkovits Péter joggal jegyezte meg, hogy a városi polgár életének bemutatásához igencsak szükséges Lacknernek a városi társadalomban, a városvezető elitben betöltött politikai, társadalomtörténeti elemzése.¹ E szükségszerűség indokolt, hiszen a városvezető elit működése a kora újkorban nem jól megfizetett tisztség volt, hanem számtalan bosszúsággal, esetenként egyéni anyagi kárral, de mindenesetre a saját kereskedelmi-iparúzó tevékenység valamilyen szintű elhanyagolásával járt. Jelenlegi tudásunk szerint viszont Lackner mintegy tökepénzesként élte mindennapi életét, jelentős kereskedelmi tevékenységet nem folytatott – anyagi körülményei nélkül is lehetővé tették számára azt a reneszánsz tudós életet, amelyet irodalmi és közéleti tevékenységének eredményei mutatnak.

A Tóth Gergely által közreadott életrajz Lackner Kristóf életútjának azt a részét mutatja be, amely éppen eddig az időszakig, vagyis a polgármesterség elnyeréséig tartott. Az életrajz kézírata kalandos útjának végállomása a 18. század nagy történet- és országleírója, Bél Mátyás pozsonyi lelkész kézíratai voltak, melynek egy részét az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár Batthyány-gyűjteménye őrzi. Lackner önéletrajzának 18. századi másolata itt, Bél Mátyás többi kézírata között őrződött meg. A közreadó érdeme, hogy részben korábbi munkája, Bél Sopron vármegye leírásának kiadása és fordítása révén is felfigyelt erre a kézíratra, és jelentőségét felismerve kiváló átiratban, és olvasmányos, egyáltalán nem nehézkes fordításban az irodalom- és történettudomány számára egyaránt közkinccsé tette. A kézirat eddigi lappangása mindenesetre furcsa volt, hiszen mind a V. Kovács Sándor, mind pedig a Kulcsár Péter által összeállított

¹ Dominkovits Péter: Egy gazdag városvezető, Lackner Kristóf polgármester javai (Végrendeletek, hagyatéki- és vagyonleltárak, osztályok, 1591–1623). Sopron, 2007. 20.

lelőhelyjegyzékben szerepelt a mű.² Tóth Gergely Bél Mátyás gigantikus művének megismerésén keresztül azonban biztosan azonosítani tudta a mű szerzőjében Lacknert, ami a kézirat szinte egyedülálló mivoltának további fontos jellemzőjéhez vezet. Városi polgár által írt önéletrajz ugyanis ebből a korszakból igen kevés áll rendelkezésünkre, magyarországi viszonylatban pedig mintegy unikumnak tekinthető a most közreadott mű! A mű stílusa is jól mutatja, hogy a többi németországi önéletrajzhoz hasonlóan Lackner is egyes szám harmadik személyben mutatja be önmagát, ez az irodalmi stílus közismert volt például a Magyarországon is járt *Ungarischer oder dacianischer Simplicissimus* leírásából. A biográfia műfaja egyébként éppen ebben az időszakban éledt fel német nyelvterületen is, és a 17. század folyamán vált elterjedtté a városi polgárság körében is. Lackner önéletrajza azonban nem kizárólag az irodalomtörténészek számára jelent fontos leletet, hanem páratlan kincs Lackner életének megismeréséhez és a korszak városi társadalmának, pontosabban a városi elit egyes tagjainak taníttatására, a városvezetők kapcsolatainak kialakulására, de egyben a 16–17. századforduló Sopronjának egyes, eddig ismeretlen politika- vagy helytörténeti aspektusaira is. Lackner csepregi, grazi és padovai tanuló éveinek megismeréséhez, valamint az ott tanuló fiatal stájer és alsó-ausztriai nemességhez kötődő kapcsolatainak feltérképezéséhez szintén pótolhatatlan információkat szolgáltat ez a forrás, ami a városvezető Lackner tevékenységének és a várospolitikában játszott szerepének bemutatásához nagyon fontos háttérül szolgál. A Saurau ifjak kísérőjeként jutott el az orvoskaráról méltán híres itáliai egyetemre, ahol valóban a katolikus osztrák nemesség legelőkelőbbjei is tanultak. Lackner maga dicsekszik el, hogy doktori fokozatának kihirdetésén kik vettek részt. A névsor tanúsága szerint nem csupán számos udvari embert ismert, hanem azok magyarországi rokonsága révén például a Thurzó család tagjaihoz is könnyebben tudott bejutni. Miután Lackner hivatali éveiben éppen a Thurzók közül többen is elnyerték a nádori tiszteletet, ez a közlés azt is jelzi, hogy a padovai egyetemi tanulmányok nem csupán jogi ismereteit gazdagították.

Lackner önmagáról is őszintének tűnő módon ír. Első feleségével, Tóth Orsolyával kötött, a megnyugtató anyagi hátteret biztosító, de tulajdonképpen boldogtalan házasságát őszintén értékeli, ám a város érdekében, illetve a város védelmében tett cselekedeteit – a kor ízlésének megfelelően – igen nagy párosszal mutatja be, ahol a szerző önmaga érdemeit igyekszik megfelelő színben feltüntetni. A cél maga egy-értelműnek tűnik, hiszen önmaga polgármesteri portréját igyekszik megrajzolni olyannak, akiről bizonyosan kiderül, hogy méltó erre a tisztre. Az önéletrajz nem véletlenül szakad félbe 1619-ben, hiszen ekkor Sopron nem küzd oly bátran Bethlen Gábor csapatai ellen, mint tette maga

² V. Kovács Sándor: Könyvek és könyvjegyzékek a XVI. századból. Magyar Könyvszemle 91 (1975), 66–71., 67–68.; Kulcsár Péter: Inventarium de operibus litterariis ad res Hungaricas pertinentibus ab initiis usque ad annum 1700. A magyar történeti irodalom lelőhelyjegyzéke a kezdetektől 1700-ig. Budapest, 2003. 761.

Lackner is egykoron Bocskai hajdúival szemben. Az uralkodóhoz mindig hű, és hűségét állandóan reprezentáló Lackner nem tehette meg, hogy a királya ellen lázadó erdélyi fejedelem alatti tevékenységét is bemutassa. Lackner élete mindenestre a soproni írók számára példa értékű volt, hiszen halálát követően számos róla szóló életrajz maradt fenn. A Lackner által létrehozott Tudós Társaság, valamint az általa hátrahagyott városi emlékek (legfőképpen az azóta elpusztult soproni városháza) állandó és valóban méltó emléket állítottak róla az utókornak. E kéziratát Tóth Gergely elemzése szerint szintúgy segítségére lehetett e szándékában, hiszen életrajzírói, a róla megemlékezők bizonyíthatóan felhasználták.

A feltehetően a 18. században feledésbe merült kézirat használatát a történelemtudomány új művelőinek kell feleleveníteniük, hiszen az irodalomtörténet, társadalom- és várostörténet számára is számtalan, nem csupán Lacknert érintő vizsgálat alapforrásként kezelhetjük. Sőt a forrás műfaja még azt lehetővé teszi, hogy a város, a korszak emberei, vagy csak a Lackner iránt érdeklődő olvasók szórakoztató esti olvasmányként is könnyűszerrel használhatják ezt az életrajzi regényként is felfogható kéziratot. Ehhez nem csak Lackner stílusa, hanem a fordító, Tóth Gergely műves munkája is megfelelő alapot szolgáltat.

DOMINKOVITS PÉTER

Kelemen István: Sopron

vármegyei

jobbágyvégrendeletek a XVIII.
század elejétől 1848-ig.

Győr, 2008. 336 p.

Amennyiben egy közigazgatási egység területén található különböző fenntartói jog- és tulajdonviszonyú köz- és nyilvános magángyűjteményekben őrzött forrásanyag feltárását, kutatási eredményeit, azok hasznosulását vizsgálánk, úgy túlzás nélkül kijelenthetnénk: a mai Győr-Moson-Sopron megye területén fennmaradt, különböző világi és egyházi gyűjteményekben megőrződött közép- és kora újkori végrendeleti gyűjtemények, iratsorozatok mennyisége, eszmei- és forrásértéke hazai mértékben kiemelkedő. Miképpen ennek a forrásbázisnak a kutatottsága, feltártsága már a jelenlegi szinten is csak elismerő szavakkal illelhető. Az elmúlt évtizedek tapasztalatai alapján bizton állítható: e térség kutatói a testamentumokon alapuló társadalom-, jog-, családtörténeti, avagy a mindennapi élet történéseit, tárgyi kultúráját vizsgáló kutatásaik során, illetve interdiszciplináris vizsgálatokkal a történeti etnográfia, antropológia határterületein járva e forrásanyagot nem csak meghatározó módon integrálták az ún. „országos” történetbe, de további kutatásokra ösztönző, mintaadó publikáció-